

Museale molenvondst

Multatuli's vliegende molens

"Ja het is een geschiedenis! En wel van iemand die in zijn jeugd verliefd werd op een houtzaagmolen en lang heeft nagesukkeld aan die kwaal."
(uit: *De geschiedenis van Woutertje Pieterse* van Multatuli)

De afbeelding hierboven laat twee fraaie houtzaagmolens zien. Het schilderij is van de hand van tekenaar Jan Kruis, die eerder bekendheid verwierf met zijn humoristische strip over Jan, Jans en de kinderen. Die strip verscheen in het weekblad Libelle en documenteerde met een glimlach de veranderingen die het Nederlandse gezinsleven vanaf de jaren zeventig onderging. Maar, Kruis had meer pijlen op zijn boog. Zo maakte hij ook een complete *graphic novel* in twee delen van Multatuli's *Woutertje Pieterse*, waarin de betreffende molens een belangrijke rol spelen.

Voor dat boek van Eduard Douwes Dekker moeten we zo'n anderhalve eeuw terug in de tijd en wel naar 1862. In dat jaar begon Multatuli namelijk te werken aan zijn zogeheten *Ideeën*. Het uiteindelijk resultaat waren zeven bundels met korte en langere artikelen en essays. Maar tussen al die stukken zat ook een roman verborgen. Onderwerp daarvan zijn de wederwaardigheden van Wouter Pieterse, een jongen die wat naïef en dagdromend in het leven staat en zo in botsing komt met de kleinburgerlijkheid van zijn tijd.

Multatuli gebruikte zijn jonge held als een romantisch voorbeeld voor de gedachten, die hij in zijn andere stukken uitwerkte. Na zijn dood werden de verschil-

lende delen van de roman, die overigens onvoltooid bleef, door zijn weduwe samengevoegd en als afzonderlijke publicatie uitgebracht. En daar komen we onze molens tegen. Al in het eerste deel laat Multatuli Wouter namelijk verliefd worden op een houtzaagmolen, of beter gezegd op twee van die molens. Het zijn den Arend en d' Morgenstond, die beide dicht bij het bruggetje staan waar Wouter vaak komt om naar het water te staren en weg te dromen.

Op een goede dag staat Wouter daar weer en raakt dan bevangen door het hypnotiserend gekraak en gezaag van de molens. Hij praat tegen de molens en op zijn vraag hoe ze heten lijkt den Arend te zeggen "fanne, fanne, fanne" en antwoordt d' Morgenstond met een herhaald "sine." Wouter maakt daar "Fancy" van. En dan smelten beide molens in zijn verbeelding samen tot een gevleugeld wezen dat hem op haar vleugels mee de lucht invoert. Het is een lang geluksmoment, dat dient als contrapunt voor Wouter's botsingen met de harde werkelijkheid.

Hebben beide molens echt bestaan? In het tweede deel van zijn reeks 'De molens van Amsterdam in oude ansichten' zegt Hein van den Hoek Ostende, stadsarchivaris van Amsterdam, daar iets meer over. Hij vermoedt namelijk dat de Aschpoort, in de buurt waarvan Multatuli zijn molens situeerde, overeenkomt met een inmiddels verdwenen stadspoort, de Zaag(molen)poort. Maar, zo voegt hij daar aan toe: "... al zijn de door hem genoemde molens 'd' Morgenstond' en 'den Arend' onder die namen niet te lokaliseren."

COPYRIGHT © STICHTING JAN KRUIS COLLECTIE

De molens zijn dus hoogstwaarschijnlijk fictief. Maar dankzij het schilderij van Jan Kruis kunnen we ons er toch een beeld van vormen. De tekenaar overleed in januari van dit jaar op 83-jarige leeftijd. Van 7 mei tot en met 3 september is er een overzichtstentoonstelling te zien van zijn werk in het Nederlands Stripmuseum aan de Westerhaven in Groningen. Op een ereplekje hangt daar dan ook het origineel van de fraaie afbeelding van de twee houtzaagmolens waarmee Woutertje Pieterse ooit zijn droomvlucht maakte.

Ger Tillekens en Nynke Wiersma zijn medewerkers van het Nederlands Stripmuseum in Groningen